

Խ.Արուսեանի անվան Հայկական պետական
մանկավարժական համալսարանի ռեկտոր,
հ.գ.դ. պրոֆեսոր _____ Ս. Ռ. Գևորգյան



«18» «Տոկոսեմբերի» 2024թ.

ԱՌԱՋԱՏԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԾԻՔ

Սյուզաննա Ժուլվերնի Եղիազարյանի «ՀՀ մարզերի ուսանողների զբաղվածության հիմնախնդիրները» ԻԲ.00.01-«Սոցիոլոգիական հետազոտությունների մեթոդաբանություն, տեսություններ, սոցիալական տեխնոլոգիաներ և գործընթացներ» մասնագիտությամբ սոցիոլոգիական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան հայցելու ատենախոսության

Սյուզաննա Ժուլվերնի Եղիազարյանի թեկնածուական ատենախոսության արդիականությունը պայմանավորված է նրանով, որ ՀՀ-ում և հատկապես ՀՀ մարզերում, կրթական ոլորտում առկա խնդիրների շարքում առաջնային տեղ են զբաղեցնում բուհ-աշխատաշուկա կապի և մասնագիտական կողմնորոշման խնդիրները:

Ատենախոսության մեջ ներկայացվել են ուսանողության զբաղվածության հետ կապված խնդիրները, բուհ-ուսանող-գործատու հարաբերություններում առկա թերությունները, խոչընդոտները և դրանց վերացման հնարավորություններն ու հեռանկարները. քննարկվել են ուսանողության՝ զբաղվածության հարցում պետության դերակատարումն ու դրա կարևորությունը: Դիտարկվել են ուսանողների կրթական գործընթացի՝ արդյունավետ կազմակերպման, մասնագիտական կողմնորոշման, ինչպես նաև բուհ-աշխատաշուկա համագործակցության և այդ կապի պատասխանատու կառույցների գործունեության առանձնահատկությունները: Ներկայացվել են կրթության ոլորտի այն կողմերը, որոնք ազդում են ապագայում որակավորված մասնագետներ ունենալու, ինչպես նաև ուսանողների՝ աշխատանք գտնելու գործընթացի վրա: Ներկայացվել է «զբաղվածություն» հասկացությունը՝ մասնավորապես, զբաղվածության հիմնահարցը դիտարկվել է որպես ՀՀ սոցիալական գերխնդիր: Նկարագրվել են զբաղվածության տնտեսական ու սոցիալական ասպեկտները, զբաղվածության քաղաքականության մշակման և իրականացման գործում պետության դերակատարությունը:

Ատենախոսության մեջ քննարկվում են ուսանող երիտասարդության՝ որպես աշխատանքային ակտիվ ռեսուրսի, հնարավորությունները, մասնագիտական կողմնորոշման, բուհ-աշխատաշուկա համագործակցության խնդիրները, մասնավորապես՝ այդ կապն ապահովող օղակների գործունեության առանձնահատկությունները, կրթության և աշխատաշուկայի պահանջների անհամապատասխանությունը, երիտասարդ մասնագետների զբաղվածության խնդիրները, ինչպես նաև պետության ու հասարակական կազմակերպությունների դերը նման խնդիրների կարգավորման գործում:

Հայաստանում կրթական ոլորտի խնդիրների շարքում առաջնային տեղ են գրավում բուհ-աշխատաշուկա կապի և մասնագիտական կողմնորոշման խնդիրները: Զբաղվածության ոլորտը երկրի սոցիալ-տնտեսական կյանքի կարևորագույն օղակներից մեկն է, որն իր գործունեությամբ ազդում է մյուս սոցիալական ինստիտուտների բնականոն զարգացման վրա: Այս հանգամանքով է պայմանավորված պետության առաջընթացը, որով բացատրվում է պետության կողմից զբաղվածության ոլորտի կառավարման և առկա խնդիրների կարգավորման անհրաժեշտությունը: Ատենախոսության մեջ ներկայացվող հիմնավորումների համաձայն՝ այդ խնդիրների լուծմամբ կարելի է ուժեղացնել մասնագիտությունների գծով տալիս է կադրերի գերարտադրություն, իսկ որոշների դեպքում՝ պահանջարկ ունեցող մասնագետների պակասորդ: Աշխատանքում ներկայացվել են նաև մասնագիտական կողմնորոշմանն առնչվող հարցեր՝ անդրարարձ կատարելով առկա հետազոտություններին և ամբողջացնելով կատարված ուսումնասիրություններով:

Ատենախոսությանը կառուցվածքը համապատասխանում է չափանիշներին և բաղկացած է ներածությունից, երեք գլուխներից, որոնցից յուրաքանչյուրը բաղկացած է երեքական ենթագլուխներից և եզրակացությունից, գրականության ցանկից և հավելվածներից: *Առաջին* գլխում ներկայացվել են թեմայի վերաբերյալ տեսամեթոդաբանական մոտեցումները: Ուսումնասիրվել են «բարձրագույն կրթության ոլորտում և աշխատաշուկայում տեղի ունեցած և հետխորհրդային ժամանակաշրջանում «զբաղվածության մոդելներում տեղ գտած զարգացումները, ներկայացվել են առանձնահատկություններն ու բացթողումները: Ուսումնասիրվել են բուհ-աշխատաշուկա կապի դրսևորումները և գործառնման ձևերը: Արտերկրյա և հայաստանյան հետազոտությունների հիման վրա ներկայացվել են այն խնդիրները, որոնք առկա են ոլորտում:

Աշխատանքի երկրորդ գլխում ներկայացվում են կրթության արդիականացման, որպես պետության զարգացման առաջնային հիմք, մարտահրավերները: Կարևորվել են մտավոր սեփականության և տեղեկատվության սեփականության դերերը: Ժամանակակից հասարա-

կության՝ աճող գիտելիքների և տեխնոլոգիական առաջընթացի պայմաններում Հայաստանին անհրաժեշտ են նորը սովորելու ձգտմամբ սերունդներ, որոնք կօգնեն նրան քայլել գիտության և տեխնոլոգիաների զարգացմանը համընթաց: Մանրամասն ներկայացվել են մասնագիտական կողմնորոշման առանձնահատկությունները մերօրյա երիտասարդների մոտ, հետազոտվել են մասնագիտական սխալ ընտրության հիմքերը: Այստեղ հաստատապես պետք է նշել, որ ապագան երիտասարդ, ինտելեկտուալ հասարակությանն է պատկանում: Հայ գիտելիքագետն, ստեղծագործ մտածելակերպով օժտվածները կգրավեն հասարակության բարձր դիրքերը և կկերտեն իրենց ապագան և երկիրը: Առավել ցայտուն կերպով կառանձնանան այն երիտասարդները, որոնք ավելի ճկուն են և կարողանում են հաղթահարել մարտահրավերները: Գաղափարական պայքարը հասարակության մեջ վերածվում է սոցիալական իդեալների հաստատման կամ խորտակման:

Ս. Եղիազարյանի կողմից ուսումնասիրվել են արդյունավետ զբաղվածության քաղաքականության, ճիշտ կադրային քաղաքականության՝ ի դեմս մասնագետների ուսուցման, պատրաստման, վերապատրաստման և աշխատանքի տեղավորման ընթացակարգերի արդյունավետ գործարկման մոտեցումները: Քննարկվել և առաջարկվել են «տնտեսապես նպատակահարմար» աշխատատեղերի համակարգման խնդիրների լուծումները: Պետության տեսանկյունից «տնտեսական նպատակահարմարությունը» նշանակում է իր իսկ կողմից ստեղծված աշխատատեղի համալրումն արհեստավարժ մասնագետներով:

Ատենախոսության երրորդ գլխում ներկայացված են ԳՊՀ ուսանողության զբաղվածության խնդիրների վերհանմանն ուղղված սոցիոլոգիական հետազոտության ծրագիրը և ստացված արդյունքների վերլուծությունները:

Ուսումնասիրությունները նպատակաուղղված են Գավառի պետական համալսարանի ուսանողների՝ աշխատաշուկայում ինտեգրման ժամանակակից, արդյունավետ գործող մոդելի ստեղծմանը, որը, անշուշտ, չի արտահայտելու միայն տեղական կարիքները: Ավելին, տվյալ բուհի օրինակով քննարկվել են այն հարցերը, որոնք օրգանական կապով կապված են նաև հանրապետական նշանակության երևույթների հետ: Ներկայացված է առաջարկվող զբաղվածության և աշխատանքի տեղավորման նոր մոդելի նկարագրությունը և արդյունավետ կիրառության հնարավորությունները: Այս մոդելի ստեղծման հիմքում ընկած են դասական մոտեցումների, արտասահմանյան բուհերի առաջատար փորձի, զարգացող երկրներում ներդրվող համակարգերի, արդիականացման մարտահրավերների հետազոտությունները:

Հետազոտությունն իրականացվել է որակական և քանակական մեթոդների համակցմամբ: Որպես տեղեկատվության հավաքման աղբյուր ընտրվել են հարգազրույցներ առանցքային տեղեկատուների հետ, փաստաթղթերի վերլուծության և հարցաթերթիկային հարցման մեթոդները:

Ատենախոսության ուսումնասիրությունների արդյունքները հանդիսանում են կարևոր նորույթներ և կարող են կիրառվել ուսանողության մասնագիտական և զբաղվածության ռազմավարական պլանները մշակելիս: Հատկանշական են հետևյալ նորույթները.

Աշխատանքում բացահայտվել են բուհից աշխատաշուկա բարձրորակ մասնագետների անցումն ապահովող և կրթության որակի վրա դրական ազդեցություն ունեցող զբաղվածության արդյունավետ մոդելներ, և հանրագումարում առաջարկվել է նորը՝ փորձելով տեղայնացնել ՀՀ-ում: Հայաստանում ուսանողների զբաղվածության ապահովման առաջարկվող ցանցային մոդելը ներառում է հետևյալ հիմնական սուբյեկտներին՝ ուսանողներ, գործատուներ, բուհեր, զբաղվածության կարգավորման պետական մարմիններ: Ներկայացվող մոդելի առավելությունը այն է, որ ընդհանուր հարթակում համախմբված բոլոր կառույցները պետք է գործառնեն համաձայնեցված՝ ի շահ կրթական համակարգի կատարելագործման, աշխատատեղերի ստեղծման, ուսանողների մասնագիտական ինքնորոշման, գործատուների մոտ աշխատանքային փորձի անցկցման կազմակերպման, արտալսարանային գրոծնական դասերի կազմակերպման և բուհական համակարգի կատրելագործման:

Ներկա հետազոտությամբ առաջին անգամ ընդհանրացվել և համակարգված ձևով են ներկայացվել մարզային ուսանողների խնդիրները՝ կապված ինչպես զբաղվածության ու գործազրկության հետ: Աշխատանքում ուսումնասիրվել են ուսանողների զբաղվածության վրա ազդող գործոնները և հստակ վերլուծվել են այդ գործոններով պայմանավորված աշխատաշուկայում իրենց տեղը գտնելու խնդիրները:

Արտերկրյա առաջավոր փորձի ուսումնասիրության և կատարված հետազոտությունների հիման վրա առաջարկվել է ՀՀ մարզերի ուսանողների զբաղվածության աստիճանի բարձրացման նոր միջոցառումների իրականացման նախագիծ, որը ներկայացվում է ընդհանուր աշխատանքի վերջնարդյունքում: Քանի որ աշխատաշուկա մուտքի առումով կարևոր է աշխատանքային փորձի առկայությունը, ՀՀ-ում արդյունավետ կլինի պետական ու ոչ պետական ձեռնարկություններում ուսանողների փորձառության միջազգային պրակտիկայի ներդրումն ու կիրառումը՝ աշխատանքային փորձառություն ստանալու ակտիվ քաղաքականության իրականացումն ու դրան միտված ծրագրերի իրագործումը: Ներկայացվել է մասնագիտական կոմպետենտություն-մասնագիտական կայացում-արդիականացում կապի վերլուծությունը:

Ուշադրության կենտրոնում են մասնագիտության կողմնորոշման և մասնագիտությամբ աշխատանք գտնելու ուղիղ համեմատական կապերը: Բացահայտվել են այնպիսի ասպեկտներ, երբ ծնողները բացասական ազդեցություն են ունենում երեխաների մասնագիտական կողմնորոշման վրա:

Նորովի է ներկայացվել երիտասարդների՝ մասնագիտական կողմնորոշման մեթոդաբանությունը՝ կարևորելով աշխատանքային տեղի ու դերի ընտրության, մասնագիտական բազմազանության և աճի ապահովման գործընթացը: Ընդգծվել է անձի հաղորդակցման, ձեռներեցության, շուկայամետ գործելաոճի և այլ հմտությունների զարգացման անհրաժեշտությունը՝ ուղղակի և անուղղակի կերպով վկայակոչելով մի շարք երկրների հաջողված փորձը:

Ուսումնասիրվել է «տնտեսական նպատակահարմարություն» հասկացությունը: Տնտեսապես նպատակահարմար կամ արդյունավետ աշխատաշուկան, սովորաբար, ի վիճակի է արձագանքելու երկրի սոցիալ-տնտեսական կյանքում կատարվող փոփոխություններին, որը պայմանավորված է գերազանցապես երկու նախադրյալով. դրանցից մեկն աշխատանքային հարաբերությունները կարգավորող նորմերն են, իսկ մյուսը պրակտիկայում օրենսդրորեն արդեն իսկ ամրագրված դրույթների կիրառությունը:

Աշխատանքում նորովի են ուսումնասիրվել և համակարգված ձևով ներկայացվել են տեղեկատվական դարաշրջանի մարտահրավերները: Արագ տեխնոլոգիական փոփոխությունների հետևանքով առաջանում է աշխատուժի առաջարկի և աշխատաշուկայի պահանջարկի անհամապատասխանություն, երբ աշխատանք փնտրող երիտասարդ մասնագետները չեն կարողանում հասցնել համապատասխանել գործատուների՝ արագ փոփոխվող պահանջներին:

Աշխատանքում բացահայտել և առանձնացվել են մի շարք խոչընդոտներ, որոնք խանգարում են դիպլոմավորված մասնագետներին՝ իրենց տեղը գրավելու աշխատաշուկայում: Խոչընդոտների շարքում առանձնացվել են աշխատաշուկայի և կրթական հաստատությունների փոխադարձ կապն ապահովող կառուցակարգերի բացակայության խնդիրները և կրթական հաստատությունների՝ իրենց շրջանավարտներին աշխատանքի տեղավորելու խնդիրները: Ինչպես նաև վերհանվել են ընկերությունների կադրային քաղաքականության առաջնահերթությունները, որորնք կողմնորոշված են միայն դեպի ընթացիկ արդյունքները՝ անտեսելով հեռանկարային նպատակները: Առաջարկվել են որոշակի միջոցառումներ խոչընդոտները հաղթահարելու համար:

Բարձր գնահատելով ատենախոսի կողմից կատարված աշխատանքը՝ ներկայացնում ենք որոշ նկատառումներ և առաջարկություններ.

1. Ատենախոսության ուսումնասիրությունների ընթացքում նպատակահարմար կլիներ ուսումնասիրել Երևանի ուսանողների զբաղվածության խնդիրները նույնպես և համեմատել այդ արդյունքները մարզային ուսանողների խնդիրների հետ:
2. Հեղինակի կողմից առաջարկվող մոդելի նկարագրությունը կարելի էր ավելի մանրամասնորեն ներկայացնել և հանդես գալ կոնկրետ առաջարկություններով, ինչպես նաև առաջարկել գործարկման անհրաժեշտ քայլերը:
3. Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ազդեցության վերաբերյալ անդրադարձներում կարելի էր ներկայացնել այն մասնագիտությունների ցանկը, որոնք ՀՀ-ում արդիական են և որոնք պահանջված չեն լինի տաս տարի անց: Իհարկե, անհրաժեշտ էր անդրադառնալ արհեստական բանականության ազդեցություններին և դրանից բխող փոփոխվող վերաբերմունքը մասնագիտությունների ցանկին և տեսակներին: Կարելի էր անդրադառնալ ոչ ֆորմալ և ֆորմալ կրթության վերաբերյալ ուսանողների դիրքորոշումներին:
4. Գրականության ցանկում առկա են որոշ բացթողումներ: Ատենախոսության բուն նյութում կան հղումներ, որոնք գրականության ցանկում բացակայում են և հակառակը՝ գրականության ցանկում ներկայացված են մի քանի գրքեր կամ համացանցային հղումներ, որոնց հղումները բացակայում են:
5. Ատենախոսության նպատակը և վարկածները ձևակերպելիս նշվել են ուսանողների զբաղվածության հիմնախնդիրների բացահայտումների և հաղթահարումների վերաբերյալ մտքեր: Այստեղ կարելի էր ներառել նաև առաջարկվող ապագա մոդելի վերաբերյալ, քանի որ աշխատանքում այս մասը բավականին ուշադրության է արժանացվել:

Այս դիտարկումները չեն ստվերում Ս.Եղիազարյանի կողմից կատարված ատենախոսական աշխատանքի գիտական արժեքը և կարող են հիմք հանդիսանալ թեմայի հետագա ուսումնասիրությունների և հետազոտական աշխատանքների համար:

Ս.Եղիազարյանի կողմից ներկայացվող դրույթներն ու առաջարկությունները տպագրվել են համապատասխան գիտական հոդվածներում: Սեղմագիրը պարունակում է աշխատանքի հիմնական բովանդակությունը և այստեղ ներկայացված են ատենախոսի աշխատանքի կարևոր արդյունքները:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

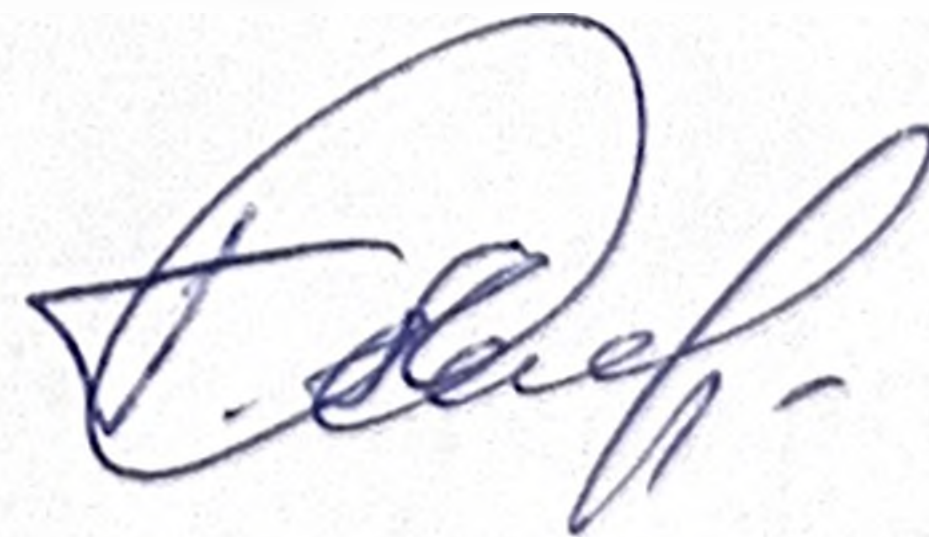
Սյուզաննա Ժուլվերնի Եղիազարյանի՝ «ՀՀ մարզերի ուսանողների զբաղվածության հիմնախնդիրները» ԻԲ 00.01 սոցիոլոգիական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան հայցման ատենախոսությունը ավարտուն գիտահետազոտական աշխատանք է, ունի շատ կարևոր տեսական-կիրառական նշանակություն: Այտեղ ներկայացվող առաջարկություններն ու եզրակացությունները կարող են հիմք հանդիսանալ ՀՀ-ում երիտասարդ-ուսանողների զբաղվածության խնդիրների կարգավորման ուղղակի մշակելիս:

Թեկնածուական ատենախոսությունը բավարարում է «Հայաստանի հանրապետությունում գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի» պահանջները, ուստի միջնորդում ենք Մասնագիտական խորհրդին Սյուզաննա Ժուլվերնի Եղիազարյանին շնորհել սոցիոլոգիական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան ԻԲ.00.01- «Սոցիոլոգիական հետազոտությունների մեթոդաբանություն, տեսություններ, սոցիալական տեխնոլոգիաներ և գործընթացներ» մասնագիտությամբ:

Կարծիքը քննարկվել է Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի «Սոցիոլոգիայի և սոցիալական աշխատանքի» ամբիոնի 17.10.2024թ. նիստում (արձանագրություն թիվ 4), որին մասնակցել են՝ Կրթության հոգեբանության և սոցիոլոգիայի ֆակուլտետի դեկան՝ Կ.Գ.Թ., դոցենտ Ռ.Հ.Պետրոսյանը, Սոցիոլոգիայի և սոցիալական աշխատանքի ամբիոնի վարիչի ժ/պ՝ Կ.Գ.Թ., դոցենտ Գ.Ա.Խաչիկյանը, ս.գ.դ., պրոֆեսոր Մ.Ի.Զասլավկայան, ս.գ.թ., դոցենտ Ս.Ա.Մանուկյանը, դասախոսներ՝ Ս.Հ.Շմավոնյանը, Լ.Ա.Ռաշոյանը, Լ.Վ.Բալյանը, Ն.Ս.Հայրապետյանը, քարտուղար՝ Մ.Ա.Բունաթյանը:

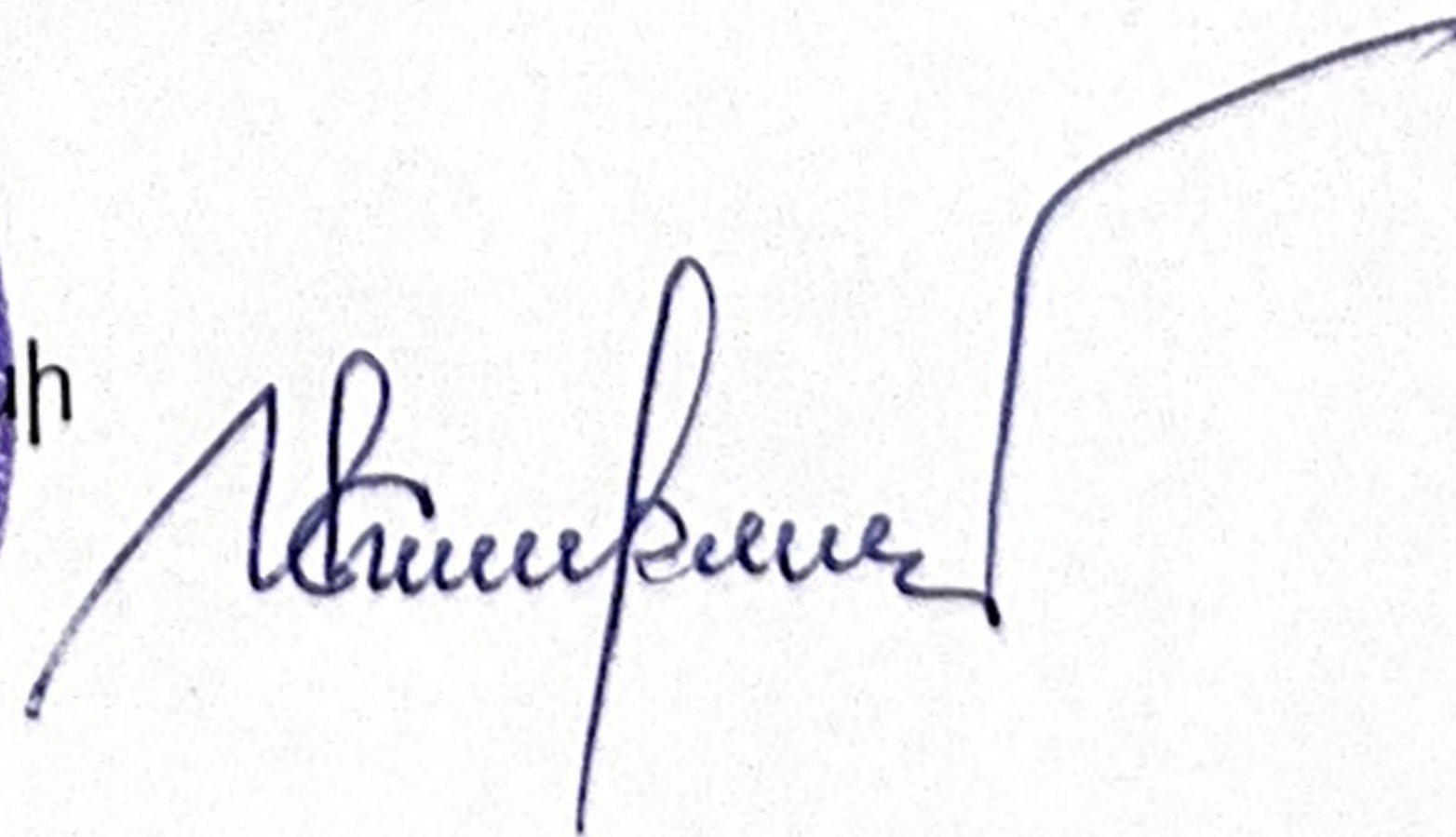
Հաստատում եմ՝

Խ.Աբովյանի անվան հայկական
պետական մանկավարժական համալսարանի
Սոցիոլոգիայի և սոցիալական աշխատանքի
ամբիոնի վարիչի ժ/պ՝ Կ.Գ.Թ., դոցենտ



Գ. Ա. Խաչիկյան

Խ.Աբովյանի անվան հայկական
պետական մանկավարժական համալսարանի
գիտական քարտուղար՝ Մ.Ա.Բ., դոցենտ



Մ. Ա. Բունաթյան

«18» «Նոյեմբեր» 2024թ.